

DOI: [10.32702/2307-2156-2019.10.3](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.10.3)

УДК 351.82.332.12

*Я. Ф. Жовнірчик,
д. держ. упр., доцент, начальник відділу документообігу,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Національний авіаційний університет
ORCID: 0000-0002-1378-9923*

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧИМ СЕКТОРОМ В УМОВАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

*Ya. ZHovnirchuk
Doctor of Sciences of Public Administration, Associate Professor,
Head of the Department of Workflow, Professor of the Department of Public Management and
Administration, National Aviation University*

PUBLIC MANAGEMENT OF THE AGRO-FOOD SECTOR UNDER CONDITIONS OF ENFORCEMENT OF ECONOMIC SECURITY

У статті обґрунтовано, що публічне управління агропродовольчого сектору як аспект економічної безпеки, базується на наступних принципах: аграрному протекціонізмі; програмно-цільовому регулюванні для стимулювання товаровиробників до інтенсифікації виробництва та підвищенню його ефективності; самофінансуванні за рахунок власних накопичень та гарантована державна підтримка, як додаткове джерело фінансування; диференційованому підході та мотивації, а також ефективному використанні ресурсів.

У контексті дослідження запропоновано механізм публічного управління аграрного сектору, який проявляється у взаємозв'язку та єдності процесів впливу органів публічного управління на аграрний сектор на основі прямих й зворотних виробничо-економічних зв'язків з механізмом агроуправління (інституціональним механізмом), наявність яких служить основою економічної безпеки, яку в значній мірі зумовлюють характер організаційно-управлінської побудови та вибір методів для регулювання міжгалузевої діяльності.

Узагальнено, що головною метою публічного управління агропродовольчим сектором, є створення умов для динамічного економічного і соціального розвитку його сфер, функціонування ринкових відносин, підтримки доходів сільськогосподарських товаровиробників, досягнення гідного рівня життя населення та гармонійного розвитку сільських територій. Систематизовано фактори та загрози публічного управління аграрним сектором в умовах досягнення продовольчої безпеки.

In the article substantiates, that public management of the agro-food sector as an aspect of economic security is based on the following principles: agrarian protectionism; program-targeted regulation to stimulate commodity producers to intensify production and increase its efficiency; self-financing through own savings and guaranteed state support as an additional source of financing; differentiated approach and motivation, as well as efficient use of resources.

In the context of the research, the mechanism of public management of the agrarian sector is proposed, which is manifested in the interconnection and unity of the processes of influence of public administration bodies on the agrarian sector on the basis of direct and inverse industrial and economic relations with the mechanism of agro-management (institutional mechanism), the existence of which serves as the basis of economic security, which is largely determined by the nature of organizational and managerial construction and the choice of methods for regulating cross-industry activity.

Generally speaking, the main purpose of public management of the agro-food sector is to create conditions for the dynamic economic and social development of its spheres, the functioning of market relations, the maintenance of incomes of agricultural producers, the achievement of a decent standard of living for the population and the harmonious development of rural areas. Systematized factors and threats of public management of the agrarian sector in the conditions of achievement of food security.

In essence, public administration is a system of interdependent instruments, methods and forms of influence on socio-economic processes, market relations. The global experience of public management in market conditions has shown that the management strategy in the agrarian sector system should be based on the principle of self-financing. In doing so, the degree of economic security and state support measures should be closely linked to the targeted use of appropriate budgetary funds through specific programs aimed at creating conditions for more efficient management.

It should be noted, that public administration should be based on the totality of objective economic laws inherent in a market economy. Moreover, its main condition is that state interference in market relations should be limited to only those actions that are necessary to maintain the stability of macroeconomic equilibrium, to ensure the functioning of the mechanism of competition or control over those markets where free competition is absent. [9].

Ключові слова: механізми управління; ефективність; публічне управління; самофінансування; агропродовольчий сектор; державна підтримка; сільськогосподарський товаровиробник; регіональна політика; загрози; соціально-економічна безпека; ринкові відносини.

Keywords: governance mechanisms; efficiency; public administration; self-financing; agro-food sector; state support; agricultural producer; regional policy; threats; social and economic security; market relations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Виступаючи гарантом нормального функціонування суспільства, безпека стає підґрунтям його розвитку, який можливий за однієї умови - відсутності загроз і небезпек суспільству та окремим фізичним і юридичним особам. Суспільна безпека є складовою законних прав та інтересів всіх без винятку учасників суспільних відносин. Забезпечення суспільної безпеки пов'язано з двома основними проблемними блоками: перший блок – визначення низки загроз, які сукупно створюють небезпеку для функціонування суспільства; другий блок – формування та уможливлення функціонування механізму, який дозволяє мінімізувати негативні наслідки реальних загроз суспільству, а також створення сприятливих умов для його всебічного розвитку [9].

Дуже часто під безпекою розуміють стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. Темпи розвитку агропродовольчого сектору впливають на економічну безпеку й соціально-економічний стан у країні в цілому. За умови дії значної кількості соціально-економічних і природних чинників, що на сучасному етапі не піддаються регулюванню з боку господарюючих суб'єктів, зберігається необхідність централізованого публічного управління цим стратегічно важливим сектором на всіх рівнях.

Сучасне управління агропродовольчим сектором вітчизняної економіки, багато в чому, поступається країнам з розвинутою ринковою економікою. Все більш значущим стає формування механізму управління даним сектором, що здатне забезпечити його безперервну адаптацію до швидко змінюваних умов довкілля. Такий механізм має виходити з того, що перехід до ринкових відносин ні яким чином не означає повної нерегульованості економічних процесів.

Оцінка результатів аграрного реформування показує, що розбалансовані ринкові механізми поки що не в змозі забезпечити належного розвитку агропродовольчого сектора України. Тому в загальносвітовій практиці широко застосовуються механізми публічного управління. Однак, програмно-цільовий метод регулювання, як домінуючий у системі вітчизняного публічного управління розвитку аграрного сектора, поки демонструє незадовільні результати в більшості регіонів країни, і в цілому, не дозволяє перейти на розширений рівень відтворення в цьому секторі економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Стійкість соціально-економічної безпеки відносно загроз зовнішнього та внутрішнього походження свідчить про те, що національна система соціально-економічної безпеки має потужний механізм саморегулювання, заснований на усуненні її протиріч через застосування дієвих механізмів державного управління. Дослідження цих механізмів дозволить створити ефективну стратегію забезпечення державною належного рівня соціально-економічної безпеки. У свою чергу, імперативною умовою досягнення необхідного стану соціально-економічної безпеки є уніфікація механізмів державного управління соціально-економічною безпекою.

При цьому механізми публічного управління економічною безпекою повинні формуватися та впроваджуватися з урахуванням особливостей ресурсного, виробничого, науково-технічного потенціалу, структурної перебудови виробництва, рівня конкурентоспроможності продукції та специфіки поділу праці на світовому ринку, цілісності економічного простору, можливості адаптації до нових ринкових умов.

Сучасне розуміння безпеки у вітчизняних наукових колах виходить за рамки чисто соціальних відносин і міждержавного спілкування. Все більша увага приділяється питанням взаємодії людини з навколишнім середовищем. І вчені, і політики усвідомлюють, що триваюча деградація навколишнього середовища вимагає нового і більш широкого розуміння національної безпеки. Переосмислення традиційного розуміння безпеки стає велінням часу. В останні роки стало звичним читати і чути про безпеку від загроз техногенного характеру, джерелами яких є штучно створені людиною апарати, прилади, механізми, вибухові речовини тощо.

Публічне управління агропродовольчого сектору входить в систему публічного управління економіки країни в цілому. Необхідно відмітити, що не існує одностайності щодо трактування його сутності. Серед робіт означеної проблематики доцільно виділити праці таких авторів, як: В. Анікієнка, Е. Афоніна, В. Гейця, І. Грицяка, О. Дація, А. Діброви, Я. Жовнірчика, В. Князева, К. Котуха, М. Латиніна, Ю. Лузана, А. Михненка, В. Моїсеєва, С. Мочерного, П. Надолішнього, П. Островського, В. Рутицької, К. Утенкової та ін.

Механізм публічного управління агропродовольчого сектору спільно з механізмом ринкового саморегулювання та корпоративною планомірністю є складовою частиною економічної безпеки. Так, колектив авторів “Економічного енциклопедичного словника” вважають, що це система управління народним господарством шляхом використання економічних законів, вирішення суперечностей суспільного способу виробництва, реалізації власності, а також розвитку людини та узгодження її інтересів з інтересами колективу, класу, суспільства [7]. У разі оптимального поєднання цих механізмів і властивих їх форм, методів і важелів виникає новий синергетичний ефект, унаслідок чого створюється можливість планомірного та пропорційного розвитку національної економіки [3].

Лузан Ю.Я. та інші вчені відзначають, що основним завданням публічного управління аграрного сектору є побудова необхідного організаційного механізму, що дозволяє підтримувати на необхідному рівні розвиток основних виробничих і фінансових показників, визначати напрями державної підтримки сільськогосподарського виробництва та фактори конкурентоспроможності на агропродовольчому ринку [6].

На думку нашу думку, механізм публічного управління розвитку аграрного сектору економіки – це спосіб дій суб’єкта регулювання, який ґрунтується на базових принципах і функціях, забезпечуючи за допомогою певних форм, методів і засобів ефективне функціонування системи публічного управління для досягнення поставленої мети та розв’язання протиріч [9]. Під публічним управлінням сільськогосподарського виробництва необхідно розуміти опосередкований цілеспрямований управлінський вплив на процеси відтворення в галузі з метою забезпечення реалізації цілей державної аграрної політики.

Тому публічне управління агропромислового виробництва – це вплив держави на виробництво, переробку і реалізацію продукції, а також на виробничо-технічне забезпечення сільськогосподарського виробництва. Публічне управління передбачає юридичну, організаційну, соціальну та іншу діяльність державних органів, направлену на створення умов для економічної безпеки країни, підвищення суспільного добробуту.

ЗАВДАННЯ СТАТТІ

Завданнями статті є:

- проаналізувати інституціональне забезпечення стійкого розвитку агропродовольчого сектору;
- запропонувати заходи щодо розширення ринків збуту аграрної продукції та розвиток фінансової інфраструктури аграрних ринків;
- формування гідних та рівноправних умов для конкуренції в агропродовольчому секторі;
- визначити пріоритети підвищення ефективності публічного управління аграрного сектору щодо соціально-економічної безпеки держави;

– систематизувати фактори та загрози публічного управління аграрним сектором в умовах досягнення продовольчої безпеки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Перспективи забезпечення економічної безпеки критично залежать від успішності реформ та технологічної модернізації усіх сфер національної економіки. Це вимагає запровадження потужних стимулів для активізації інвестицій та інновацій як базису конкурентності та безпеки країни. Зусилля економічної політики мають бути спрямовані на: розвиток потенціалу внутрішнього ринку та відновлення платоспроможності населення та бізнесу; розбудову інноваційної інфраструктури; відродження національної науки та винахідництва на основі глибокої взаємодії з бізнесом для впровадження інновацій; реалізацію потенціалу спеціальних режимів економічної діяльності та залучення іноземного капіталу; забезпечення ефективної системи державних інвестицій у пріоритетні та масштабні проекти розвитку на основі приватно-державного партнерства. Під механізмом публічного управління агропродовольчим сектором розуміємо сукупність методів, форм, інструментів реалізації стратегії розвитку держави на різних рівнях управління: об'єднання підприємств, суміжних галузей, регіональному та національному з пріоритетом забезпечення стійкого розвитку аграрного сектора.

Сутність публічного управління агропродовольчого сектору як аспекту економічної безпеки розкривається через його принципи. Науковцями дається класифікація принципів залежно від масштабів і орієнтації аграрного виробництва. Пропонуються наступні принципи публічного управління агропродовольчого сектору в аспекті економічної безпеки: принцип аграрного протекціонізму, що передбачає захист вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника у взаєминах його з іншими галузями і регулювання імпорту продовольства в його інтересах; принцип поєднання економічних і соціальних цілей, коли заходи публічного управління враховують ціннісні орієнтації, поведінка різних груп населення; принцип поєднання індикативності та директивності, який впливає з наявності різнорідних систем управління та організацій різних форм власності (унітарні, приватні, змішані) при домінуванні індикативності в міру руху до ринку; принцип програмного регулювання, що відображає форму здійснення впливу держави на аграрний сектор (розробка і реалізація різних програм – міжгалузевих, галузевих, функціональних, регіональних тощо) [8].

Заходи держави повинні сприяти ринковому саморегулюванню, які повинні не переступати за ту границю, після якої зменшується або підривається гарантія реалізації того, що входить до питання ринкового саморегулювання. Однак значення саморегулювання ринку не впливає з того, що держава може послаблювати підтримку тих чи інших галузей національної економіки, в особливості аграрного сектора. Навпаки, саме в перехідний період становлення ринкових відносин роль держави у регулюванні ринку, в тому числі додатковими заходами цільового бюджетного виправлення “провалів” ринку особливо велика.

Зазвичай виділяють ряд неефективних ситуацій, які свідчать про “провали” ринку: монополії, що порушують ринковий механізм: недосконалість і недостатність інформації про попит, ціни, якість продукції тощо. У результаті чого господарюючі суб'єкти не можуть прийняти правильні економічні рішення, наявність “ніш”, несприятливих для існування ринку (страхування, ризикові вкладення капіталу тощо), зовнішні ефекти економічної діяльності людей. У зв'язку з цим, важливо здійснити державний вплив, щоб встановити законні “правила гри”, проводити антимонопольну політику, забезпечувати соціальне страхування, стимулювати виробництво і споживання економічних і духовних благ [10].

Враховуючи складність і багатогранність методології публічного управління агропродовольчого сектору, відзначимо, що основою захисту його сфер є формування адекватного сучасним ринковим умовам організаційно-господарського механізму, який виступає систематизуючою характеристикою застосовуваних форм, методів та інструментів для реалізації цілей і завдань економічної безпеки та підвищення конкурентоспроможності вітчизняного продовольства.

Таким чином, методологія публічного управління агропродовольчого сектору в аспекті економічної безпеки на основі застосовуваних форм, методів, механізмів та інструментів, виражається в побудові організаційно-господарського механізму, спрямованого на досягнення цілей і завдань розвитку. При цьому вид застосовуваних форм, методів та інструментів публічного управління залежить від змістовної основи аграрних відносин: господарська, що складається в процесі виробничої діяльності, або правова, що формує умови і правила господарювання.

Таким чином, стабільне функціонування сучасної ринкової економіки вимагає оптимізації ролі держави з її системою регулювання в окремих сферах економіки. Публічне управління аграрного сектору економіки передбачає активне втручання управлінських, економічних, фінансових та інших органів та інститутів держави в розвиток цієї сфери, забезпечення продовольчої безпеки. Аграрний сектор як об'єкт управління характеризується особливою складністю, оскільки ми спостерігаємо сукупний вплив економічних, біологічних, соціальних і науково-технічних факторів, що є також системоутворюючими елементами.

Як зазначає Анікієнко В. М., з погляду економічної теорії, об'єктивна необхідність публічного управління аграрного сектору зумовлена унікальними особливостями, що властиві цій сфері економіки, а також її місцем і значенням у забезпеченні економічної безпеки країни та житті суспільства [1].

Зауважимо, що централізований вплив держави на аграрний сектор економіки викликаний величезною кількістю соціально-економічних й природних факторів, що не піддаються на сучасному етапі регулюванню зі

сторони господарюючих суб'єктів. Слід підкреслити дві основоположні тези – аграрний сектор в економічному плані не є самодостатньою галуззю, а аграрний ринок саморегульованим.

В Україні в умовах трансформації, унікальність аграрної праці, її продукту з однієї сторони забезпечує достатню пропозицію, стабільний попит, але з іншої, зберігається постійна тенденція відставання цін і доходів аграрних товаровиробників від інших сфер національної економіки, що, відповідно, позбавляє цей вид діяльності мотивації. У зв'язку з цим, агропродовольчий сектор з причин своїх специфічних особливостей для ефективного функціонування потребує захисту з боку держави, що дає йому можливість ефективно розвиватися і бути конкурентоспроможним в умовах ринкової економіки.

Масштаби та можливості публічного управління повинні відповідати наявним ресурсам і політичній волі державної влади. Це особливо видно на прикладі країн, де інтегровані зусилля держави і ринкові відносини. Державна підтримка сільського господарства в країнах з розвинутою економікою займає значну питому вагу в загальній вартості сільськогосподарської продукції: найбільший цей показник зафіксовано у Швейцарії – 82 %, Норвегії – 75%, Ісландії – 73 %; до країн з найнижчим рівнем субсидування сільського господарства відносять Австралію (10%) і Нову Зеландію (3%) [9]. Як висновок, можемо сказати, що в країнах з розвинутою економікою аграрний сектор виступає однією з пріоритетних сфер економіки. До країн з мінімальним рівнем субсидування агропродовольчого сектора можна віднести й Україну.

Державна підтримка, внаслідок існування непереборних особливостей аграрного сектора, що не дозволяють йому конкурувати з іншими сферами національної економіки і в цілому забезпечити економічну безпеку країни, є невід'ємним механізмом функціонування агропродовольчого сектора на сучасному етапі розвитку, що підтверджується досвідом розвинутих країн світу, де активна політика аграрного протекціонізму розглядається як пріоритетна, стратегічна.

На нашу думку, основними причинами необхідності та актуальності нової, відповідної сучасному рівню розвитку агропродовольчого сектора економіки державної підтримки є:

- 1) висока значимість агропродовольчого сектора економіки у вирішенні проблем економічної безпеки країни, забезпеченні всіх соціальних груп населення повноцінними і екологічно чистими продуктами харчування, створення умов для стимулюючого розвитку інших галузей національної економіки на основі міжгалузевих зв'язків;
- 2) критичний стан ресурсного потенціалу агропродовольчого сектора, що й доки зберігається, особливо, в галузях тваринництва, де спостерігаються стійка негативна динаміка поголів'я худоби і зростання кредиторської заборгованості сільськогосподарських товаровиробників;
- 3) зниження рівня та якості життя населення в сільській місцевості, високий рівень безробіття, зникнення обжитих сільських територій;
- 4) істотне перевищення обсягів імпорту деяких видів продовольства над вітчизняним виробництвом аграрної продукції, що створює загрозу національній безпеці країни;
- 5) незначні позитивні підсумки впливу держави на вирішення низки соціально-економічних проблем розвитку агропродовольчого сектора, низький економічний ефект від прийнятих урядом країни макроекономічних заходів з його розвитку;
- 6) очевидна необхідність конкретної зміни курсу реформування агропродовольчого сектора економіки, зміна стратегії й тактики на більш ефективні, що сприяють його оздоровленню та стимулюванню ділової активності сільських товаровиробників.

В силу особливостей агропродовольчого сектора економіки, його значимої ролі в економіці та політиці країни, а також неможливості ринкових регуляторів забезпечити ефективне функціонування аграрної сфери, об'єктивно необхідним видається посилення державного впливу і державної підтримки аграрного сектора в цілому і всіх його господарюючих суб'єктів.

Відмітимо, що одним із завдань публічного управління агропродовольчого сектора є забезпечення економічної безпеки та підвищення його конкурентоспроможності. Основними критеріями економічної безпеки аграрного сектора є: показник виробництва і споживання основних продуктів харчування; енергетична насиченість раціону харчування та співвідношення в ній білків, жирів та вуглеводів; показник доступності продовольства, як фізичний так і економічний; відсоток залежності продовольчого забезпечення від імпорту.

Один з найвідчутніших і найбільш шкідливих для населення України проявів економічної кризи та інфляції пов'язаний з істотним скороченням виробництва аграрної продукції, значне підвищення цін на продукти харчування. Неминучим наслідком цього є зниження споживання продуктів харчування, погіршення його структури, якості, асортименту, підвищення частки витрат на харчування в загальних витратах населення. Нині ж усе більш значні групи населення України не мають можливості забезпечити мінімально необхідний рівень харчування.

Необхідно відмітити, що будь-яка галузь економіки дуже чутлива до регуляторних дій органів державної влади, особливо, це стосується агропродовольчого сектора. Державна політика визначає умови, в яких здійснює діяльність вся соціально-економічна система, в тому числі і сільське господарство. Визначаючи пріоритетні галузі економіки держава з допомогою управлінських механізмів досягає їх бажаного росту та розвитку, які в свою чергу є критеріями ефективності такої політики. Тому далеко не останню роль у розвитку сільського господарства відіграє політика уряду, публічне управління розвитку та функціонування аграрного сектора [4].

За своєю сутністю цільові програми в агропродовольчому секторі завжди стратегічні і завжди переплітаються між собою, що пов'язано зі специфічними особливостями аграрного виробництва. Але головне, що об'єднує сучасну класифікацію цільових комплексних програм – забезпечення економічної безпеки регіонів. В умовах розвитку ринкової економіки побудова такого рівня та конкурентоспроможності регіональної продукції, потім ув'язка зі стратегією регіону, щоб вона відповідала виробничо-ресурсному потенціалу на момент формування базової конкурентоспроможності та дозволяла б дати мотиваційний її розвиток у відповідності зі збалансованим розвитком усіх цільових програм в середній і далекій перспективі, спрямованих на досягнення збалансованості, економічної та соціальної доцільної економічної безпеки регіону.

У вітчизняній практиці виникають складнощі при кількісній оцінці коштів, що виділяються на підтримку агропродовольчого сектора економіки в цілому. Отримання об'єктивних аналітичних даних про витрати бюджетів на підтримку аграрного сектора в даний час ускладнено відсутністю оперативної та уніфікованої системи спеціалізованого обліку. Істотні обсяги бюджетної підтримки аграріям виділяються з місцевих бюджетів, а оперативна прозорість місцевих бюджетів сьогодні залишає простір для вдосконалення.

Державна підтримка агропродовольчого сектора є важливим елементом економічної безпеки переважної кількості як розвинених, так і країн, що розвиваються. Залежно від рівня економічного розвитку країни та розвитку аграрного сектора змінюються форми державної підтримки: від дотування окремих галузей і видів діяльності до непов'язаних заходів, що забезпечують необхідний рівень життя виробникам аграрної продукції. Перехід до цього етапу стає можливим, якщо високий технологічний рівень та вирішені проблеми його підтримки і розвитку. Аграрний сектор економіки України знаходиться в такому стані, коли на перший план виходять проблеми хоча б простого відтворення, тому ефективне використання дуже обмеженого бюджету державної програми є актуальним елементом аграрної політики.

Розвиток економіки України супроводжується поглибленням її інтеграції у глобальний економічний простір, у т.ч. в світову продовольчу систему. Членство України в СОТ, яка є однією з провідних організацій у сфері міжнародної торгівлі та інвестиційного розвитку, можна розглядати як необхідну передумову лібералізації режиму торгівлі між Україною і ЄС, створення зони вільної торгівлі та забезпечення поступової інтеграції України до Євросоюзу [2].

Для побудови ефективної системи державної підтримки аграрного сектора України необхідно певне розмежування завдань і окремих напрямів між рівнями управління галуззю. Формування ефективної бюджетної політики агропродовольчого сектора економіки на пряму пов'язане з втіленням заходів щодо вдосконалення форм підтримки, механізму розподілу та використання коштів державної підтримки, раціональної стратегії стійкого розвитку аграрного сектора [4].

Основними напрямками досягнення є: оптимізація регулюючої функції держави та законодавче гарантування принципів бюджетної підтримки, а саме: стійкість; адресність; гарантованість; рівнодоступність; відповідність зобов'язанням СОТ (формуючи бюджет національного аграрного сектору, необхідно пам'ятати про те, що аграрна політика країни тепер є складовою аграрної політики ЄС); поділ завдань, що вирішуються на державному та регіональному рівнях, а також врахування регіональної специфіки; стимулюючий характер державної підтримки, яку слід надавати при виконанні певних умов, заданих органами управління галуззю (наприклад, диверсифікація виробництва, проведення заходів щодо захисту навколишнього середовища тощо).

Істотним чином ефективність державної підтримки могла б бути підвищена шляхом створення інституційної організації державного субсидування як сукупності розроблених правил поведінки, що регулюють взаємовідносини між державою та отримувачами коштів, вона повинна включати, по-перше, чітке нормативно-правове забезпечення виконання зобов'язань щодо гарантованого надання державної підтримки в чітко визначені строки; по-друге, реалізацію трьох виконавчих функцій: надання дозволу на отримання державних платежів, виконання платежів і звіт про їх використання; по-третє, здійснення двох контрольних функцій: внутрішній аудит і технічний контроль [11].

В умовах обмеженості коштів бюджету ефективна державна фінансова підтримка можлива на основі її концентрації і поетапного розв'язання проблем з виробництва сільськогосподарської продукції з урахуванням найбільш оптимальних для цього природно-кліматичних умов та наявності відповідних ресурсів, економічних й інших можливостей для гарантованого забезпечення мети щодо підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва та формування дохідності сільськогосподарських підприємств.

Зазначений механізм державної підтримки агропродовольчого сектора економіки представляє собою відкриту систему (в такій системі порушення в роботі одного з елементів зменшують ефективність діяльності всієї системи), внаслідок чого необхідно враховувати вплив на нього зовнішніх чинників (політичних, ринкових, міжнародних, соціальних тощо).

При розробці стратегії слід особливо підкреслити потребу в державній підтримці суб'єктів малого підприємництва в агропродовольчому секторі, представлених в основному особистими господарствами населення та фермерськими господарствами. Для малого підприємництва необхідне створення таких же умов господарювання, як для середнього так і великого агробізнесу.

Механізм єдиної державної системи підтримки агропродовольчого сектора передбачає: необхідність поєднання різних форм її забезпечення; пряму (субсидування), непряму (пільгове оподаткування тощо) та опосередковану (безпосередньо непов'язану з сільськогосподарським виробництвом). Гармонійне поєднання всіх форм і методів державної підтримки надає організаційно-економічному механізму додаткову стійкість та ефективність.

Ключовими моментами управління агропродовольчого сектора економіки в контексті економічної безпеки, повинні бути умови доступу імпортного продовольства на внутрішній ринок країни, заходи державної підтримки вітчизняного виробництва, підтримка та стимулювання експорту, інформаційне та технічне забезпечення торгівлі, гармонізація внутрішнього законодавства з нормативами СОТ.

У вітчизняній практиці виникають складнощі при кількісній оцінці коштів, що виділяються на підтримку агропродовольчого сектора економіки в цілому. Отримання об'єктивних аналітичних даних про витрати бюджетів на підтримку аграрного сектора в даний час ускладнено відсутністю оперативної та уніфікованої системи спеціалізованого обліку. Істотні обсяги бюджетної підтримки агропродовольчого сектора виділяються з місцевих бюджетів, а оперативна прозорість місцевих бюджетів сьогодні залишає простір для вдосконалення.

Подальший хід аграрних перетворень в Україні багато в чому залежить від обраних на перспективу орієнтирів, що відповідають розвитку ефективного агропромислового виробництва, формуванню розвинених ринків, продовольчого забезпечення країни, підвищенню рівня доходів на селі, збереження та відтворення природних ресурсів. Цьому відповідає неоднозначність дії державного регулювання агропродовольчого сектору на різних рівнях управління [9].

З цієї точки зору на державному рівні його розвиток має проводитися за такими напрямками: інституціональне забезпечення стійкого розвитку аграрного сектору; формування гідних та рівноправних умов для конкуренції в аграрному секторі; розвиток фінансової інфраструктури аграрних ринків; здійснювати заходи щодо розширення ринків збуту аграрної продукції.

Важливим інструментом вирішення подібного роду завдань при проведенні активної структурної політики аграрного сектору виступає програмно-цільове фінансування. Регіональний рівень публічного управління агропродовольчого сектору вирішує завдання розвитку за такими основними напрямками: нарощування ресурсного потенціалу в сільському господарстві та переробних галузях; проведення структурної перебудови аграрного сектору за рахунок збільшення інвестицій у високотехнологічні та конкурентоспроможні виробництва; розвиток соціальної інфраструктури в сільській місцевості; формування ефективного механізму державної підтримки товаровиробників у сільському господарстві на основі селективного підходу. У сукупності вони дозволяють досягти стабільного забезпечення населення регіону продовольством, створення вискоелективного аграрного виробництва та підвищення рівня добробуту сільського населення.

Районний рівень публічного управління здійснюється за такими напрямками, як: правове забезпечення антикризового управління та діяльності антикризових керуючих; організаційно-правовий та фінансово-економічний аналіз стану підприємства; розробка заходів щодо виходу підприємства з кризи на основі розрахунків оцінки нерухомості, інвестиційних проектів і бізнес-планів. Така спрямованість дії публічного управління дозволяє аграрним підприємствам отримувати необхідну інформацію та використовувати фінансові інструменти для підвищення ефективності використання наявних ресурсів. Державна підтримка здійснюється за рахунок коштів бюджетів усіх рівнів (державного, регіонального та місцевого). При цьому її механізми на різних рівнях повинні доповнювати один одного і сприяти становленню та нормальному функціонуванню аграрного сектору.

Отже, для забезпечення економічної безпеки та підтримки агропродовольчого сектора, органам виконавчої влади, необхідно оперативне, достовірне і, за можливості, повне інформаційно-аналітичне забезпечення державної підтримки. Оскільки, з одного боку, державна підтримка вітчизняних виробників свідчить про потенціал держави, з іншого боку, аналіз належного використання коштів бюджету, виділених на цілі фінансування аграрного сектору, є важливим у визначенні адресності галузевої державної підтримки та ступеня впливу цільового бюджетного фінансування на процеси, що стосуються товаровиробників; ефективності та збалансованості державної підтримки державного та регіонального рівнів [4].

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз існуючих теоретичних уявлень про публічне управління агропродовольчим сектором в умовах економічної безпеки, його форм і методів дозволяє зробити висновок про те, що економічна природа ризиків та загроз розвитку держави і домінуюча роль економічних механізмів та інструментів протидії таким загрозам стосовно подолання їх наслідків обумовлює інтегруючу роль економічної безпеки в системі національної безпеки. Це визначає тісний зв'язок та взаємний вплив між складовими національної безпеки та доцільність структурування та дослідження економічної безпеки на двох рівнях. До першого рівня відносяться макроекономічна, фінансова, зовнішньоекономічна та інвестиційна безпеки, які мають виключно економічну природу загроз, критеріїв оцінки рівня безпеки та інструментів державного управління. На другому рівні – економічні аспекти соціальної, демографічної, продовольчої, енергетичної, екологічної та інших складові національної безпеки.

Тому механізми публічного управління соціальною безпекою, мають бути орієнтовані на стимулювання економічного розвитку з метою забезпечення суспільних потреб, посилення трудової мотивації та ділової активності населення, забезпечення необхідного рівня соціального захисту та рівня життя населення, збереження культурної й природної спадщини. Це свідчить про тісний взаємозв'язок механізмів державного управління забезпечення соціальної й економічної безпеки оскільки соціальний розвиток суспільства виступає потужним стимулом розвитку національної економіки і навпаки: високий рівень економічного розвитку є гарантом підвищення рівня добробуту і, відповідно, соціальної захищеності населення.

Вищевикладене зумовлює необхідність посилення впливу з боку держави на розвиток агропродовольчого сектору з метою ліквідації прогресуючої деградації сільської спільноти, реалізації комплексу заходів з надання державної підтримки щодо забезпечення ефективності функціонування аграрних підприємств, створення умов для гармонійного розвитку сільських територій та підвищення добробуту товаровиробників, формування повноцінної виробничої інфраструктури [9].

Література.

1. Анікієнко В. М. Інституційні засади державного регулювання аграрного ринку на регіональному рівні / В. М. Анікієнко // Теорія та практика держ. упр. : зб. наук. пр. / Харків. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - Харків : Магістр, 2010. - Вип. 2(29). - С. 343 - 352.
2. Багаторічний фінансовий план ЄС на 2014-2020 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // www.imemo.ru/index.php?page-id=502printmade.
3. Діброва А.Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: теорія, методологія, практика / А.Д. Діброва. – К.: Формат, 2008. – 488 с.
4. Жовнірчик Я.Ф. Державне регулювання розвитку економіки регіонів та міжрегіональних економічних зв'язків: теорія, методологія, механізми: [монографія] / Я.Ф. Жовнірчик. – Донецьк.: ТОВ “Юго-Восток, Лтд”, 2010. – 306 с.
5. Котух К. Удосконалення принципів державного регулювання аграрної сфери / К. Котух // Підприємництво, господарство і право. - 2015. - № 9. - С. 32 - 35.
6. Лузан Ю.Я. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України [Текст] : автореф. дис. д-ра екон. наук : спец. 08.00.03 / Ю. Я. Лузан ; ННЦ Ін-т аграр. економіки УААН. - К., 2010. - 37 с.
7. Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. / С.В. Мочерний, Я.С. Ларіна, О.А. Устенко, С.І. Юрій. – Т.1. – Л.: Світ, 2005. – 616 с.
8. Організаційно-економічні інструменти державної аграрної політики в Україні : аналіт. доп. / уклад. : В. М. Русан, О. В. Собкевич, А. Д. Юрченко. - Київ : НІСД, 2012. - 88 с.
9. Публічне управління та національна безпека: [монографія] / А.М. Михненко, Н.М. Грущинська, Я.Ф. Жовнірчик (та ін.) за ред. д-ра. іст. наук, проф. А.М. Михненка, та д-ра екон. наук, доц. Н.М. Грущинської.– К.:НАУ, 2019.– 328 с.
10. Радченко О. Державна підтримка сільського господарства України в період системних реформ / О. Радченко // Економічний дискурс. - 2016. - Вип. 2. – С. 47-53.
11. Рутіцька В. Системні реформи: ілюзія чи реальність? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hronika.info/mnenia/116286-sistemn-reformi-lyuzuja-chi-realnst.html>.

References.

1. Anikiyenko, V. (2010), “Institutional bases of state regulation of the agrarian market at the regional level”, The theory and practice of public administration: the collection of scientific works, Master. KhRINADU, vol. 2 (29), pp. 343 - 352.
2. EU (2013), “Long-term financial plan of the EU for 2014-2020”, available at: www.imemo.ru/index.php?page-id=502printmade (Accessed 25 Sept 2019).
3. Dibrova, A. (2008), Derzhavne rehuliuвання sil'skohospodars'koho vyrobnytstva: teoriia, metodolohiia, praktyka [Grove state regulation of agricultural production: theory, methodology, practice], Format, Kyiv, Ukraine.
4. Zhovnirchuk, Ya. (2010), Derzhavne rehuliuвання rozvytku ekonomiky rehioniv ta mizhrehional'nykh ekonomichnykh zv'язkiv: teoriia, metodolohiia, mekhanizmy [State regulation of the regional economy and inter-regional economic relations: theory, methodology, mechanisms], Yugo-Vostok Ltd, Donetsk, Ukraine.
5. Kotuh K. (2015), “Improvement of the principles of state regulation of the agrarian sphere”, Business, economy and right, vol. 9, pp. 32 - 35.
6. Luzan Y. (2010), “Organizational and economic mechanism of ensuring development of agro-industrial production of Ukraine”, Ph.D. Thesis, Economy, NNTs institute agrarn UAAN economies, Kyiv, Ukraine.
7. Mocherny, S. Larina, Ya.S. Ustenko, O.A. Yuriy, and (2005), S.I. Economic encyclopedic dictionary: In 2 t. [Scientific-editorial board], vol.1, World, L'viv, Ukraine.
8. Rusan, V. Sobkevych, O. and Yurchenko, A. (2012), Orhanizatsijno-ekonomichni instrumenty derzhavnoi ahrarnoi polityky v Ukraini : analit. dop. [Organizational and economic instruments of the state agrarian policy in Ukraine: analytical report], NISD, Kiev, Ukraine.
9. Mikhnenko, A. Grushchinska, N. and Zhovnirchuk, Ya. (2019), Publichne upravlinnia ta natsional'na bezpeka [Public management and national security], NAU, Kyiv, Ukraine.
10. Radchenko A. (2016), “The state support of agriculture of Ukraine during system reforms”, An economic discourse, vol. 2, pp. 47 - 53.
11. Rutitska, V. (2016), “Systemic Reforms: Illusion or Reality?”, available at: <http://hronika.info/mnenia/116286-sistemn-reformi-lyuzuja-chi-realnst.html> (Accessed 25 Sept 2019).